

บทความวิชาการ

การขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติสู่การปฏิบัติ IMPLEMENTING NATIONAL LAND POLICY

จักรพงษ์ ชื่นดวง^{1*}Jackapong Chuendoung^{1*}

*Corresponding Author Email: jakapongchuen19@gmail.com

Received May 18, 2026; Revised June 21, 2026; Accepted June 24, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ โดยมุ่งศึกษาถึงบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (สคทช.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดิน ภายใต้กรอบแนวคิดนโยบายที่ดินแห่งชาติประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐและการรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ โดยมีการกำหนดแนวเขตที่ดินของรัฐที่ชัดเจน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลกลางในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ของรัฐ ส่งผลให้การคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติมีประสิทธิภาพมากขึ้น 2. ด้านการใช้ที่ดินและทรัพยากรดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดมีการจัดทำข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินและส่งเสริมการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับศักยภาพ 3. ด้านการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม มีการจัดที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนผ่านโครงการ คทช. 4. ด้านการบูรณาการและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินอย่างมีเอกภาพ อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติยังคงเผชิญความท้าทายด้านการบูรณาการข้อมูล การบังคับใช้กฎหมาย และการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง จึงควรพัฒนากลไกการติดตามประเมินผลและเสริมสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศบรรลุเป้าหมายด้านความมั่นคงของทรัพยากร การลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

¹ นักวิชาการอิสระ¹ Independent Scholar

คำสำคัญ: นโยบายที่ดิน; การขับเคลื่อนนโยบาย; ความเหลื่อมล้ำ; การบริหารจัดการที่ดิน

Abstract

Objectives of this academic article aimed to analyze the implementation of national land policy, focusing on the role of the National Land Policy Council (NLPC) and related agencies in integrating land and soil resource management under the national land policy framework, comprising four aspects: 1. Reserving and protecting state land and maintaining natural balance, through the establishment of clear state land boundaries and the use of information technology and a central database to prevent encroachment on state areas, resulting in more effective natural resource protection; 2. Maximizing the beneficial use of land and soil resources, through the compilation of land use data and the promotion of land use that aligns with potential; 3. Equitably distributing land ownership, through the allocation of agricultural land to citizens via the NLPC project; and 4. Integrating and enhancing participatory land and soil resource management in a unified manner. However, the implementation of national land policy still faces challenges in data integration, law enforcement, and ongoing participation. Therefore, it is necessary to develop monitoring and evaluation mechanisms and strengthen cooperation from all sectors to ensure that the country's land and soil resource management achieves its goals of resource security, reducing inequality, and sustainably improving the quality of life for citizens.

Keyword: Land Policy; Policy Implementation; Land Inequality; Land Management

บทนำ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐได้มีการพัฒนาระบบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดิน โดยมีกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ซึ่งเป็นกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ การออกเอกสารสิทธิ และการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในขณะเดียวกัน ภาครัฐยังได้ตรากฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินและการส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชน อาทิ พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2535) รวมไปถึงพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ซึ่งจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย บูรณาการ

บริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในการขับเคลื่อนนโยบายที่ดินของประเทศไทย มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ โดยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลและบริหารจัดการที่ดินของประเทศมากขึ้น พร้อมทั้งพัฒนากฎหมายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อจัดระเบียบสิทธิในที่ดินและสร้างความมั่นคงในการถือครองของประชาชน ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2500 – 2530 ภาครัฐได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งรัฐได้ให้ความสำคัญกับการขยายพื้นที่การผลิตทางการเกษตร จึงส่งผลให้เกิดการจัดสรรที่ดินและการกำหนดเขตพื้นที่ของรัฐอย่างเป็นระบบมากขึ้น และพบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินและความขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในช่วงหลัง พ.ศ. 2557 รัฐบาลได้ผลักดันการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนและจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เพื่อบูรณาการการบริหารจัดการที่ดินทั้งระบบ และในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศให้เป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ, 2562)

“ที่ดิน” คือ พื้นที่บนบกทุกชนิด รวมไปถึงพื้นที่ดินทั่วไป ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ ที่ดินจึงจัดเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงมาก และยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในการดำรงชีพของมนุษย์ นอกจากนี้ที่ดินยังเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเป็นอย่างมากในเชิงของเศรษฐกิจ สังคม ดังนั้น ทรัพยากรดินจึงเป็นปัจจัยของการผลิตที่ควบคู่ไปกับแรงงานทุน และผู้ประกอบการ อีกทั้งยังมีบทบาทในการดำรงชีพของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่ออยู่อาศัย การเกษตร หรือการพัฒนาอุตสาหกรรม ตลอดจนสามารถใช้เป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจตามกฎหมายได้ โดยในปี พ.ศ. 2475 รัฐได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับที่ดินของรัฐ โดยรัฐได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการที่ดินแทนพระมหากษัตริย์ พร้อมได้วางหลักการที่สำคัญไว้ว่า “ที่ดินทั้งหมดเป็นของรัฐ” ตามแนวคิดที่กล่าวว่า “ที่ดินทั้งหมดเป็นของพระมหากษัตริย์” ในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นั้นเป็นการตรากฎหมายที่ดิน เพื่อจัดระเบียบทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ในระยะเริ่มต้นของระบอบใหม่ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2556)

ต่อมารัฐได้ดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินของราษฎร อาทิ การแก้ไขปัญหาการสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การปรับปรุงระบบภาษีที่ดินให้มีความเป็นธรรมมากขึ้นเพื่อ

ลดภาระของประชาชน และการส่งเสริมสหกรณ์เช่าซื้อที่ดินเพื่อช่วยเหลือผู้ไม่มีที่ดินทำกิน ซึ่งนโยบายเหล่านี้มีนัยสำคัญในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ระบบใหม่ ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างด้านที่ดินมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน การขาดแคลนที่ดินทำกินของประชาชน การบุกรุกพื้นที่ป่า และที่ดินของรัฐ ความไม่ชัดเจนด้านสิทธิในที่ดิน ตลอดจนการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่มีประสิทธิภาพและการปล่อยที่ดินรกร้าง ปัญหาเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศเพื่อตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนโดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ภายใต้แนวพระราชดำริที่ให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างสมดุล ในการนี้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) ได้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบนโยบายและแนวทางการจัดสรรที่ดินของรัฐ ในลักษณะการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ โดยไม่ให้กรรมสิทธิ์ แต่ให้สิทธิในรูปแบบกลุ่มหรือชุมชน เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการร่วมกัน และการพัฒนาอาชีพตามศักยภาพของพื้นที่ หรือแม้ว่านโยบายดังกล่าวจะมีความชัดเจนในระดับการกำหนดนโยบายแต่ความท้าทายสำคัญอยู่ที่ “การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ” ซึ่งต้องอาศัยกลไกการบริหารจัดการ การบูรณาการหน่วยงาน และขีดความสามารถขององค์กรภาครัฐในการแปลงนโยบายให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม หากการขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศในหลายมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยอาจก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินที่รุนแรงยิ่งขึ้น ขณะที่ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม และข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินอาจเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน สิ้นเปลืองงบประมาณ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างด้านที่ดินได้อย่างยั่งยืน ซึ่งท้ายที่สุดจะกระทบต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพชีวิตของประชาชน และการพัฒนาประเทศในระยะยาว

แนวคิดและทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Paul Sabatier (1980) ได้อธิบายไว้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การนำเอาการตัดสินใจไปอยู่ในรูปของกฎหมาย คำสั่งของฝ่ายบริหาร หรือคำพิพากษาของศาลไปปฏิบัติซึ่งประเด็นในการตัดสินใจของนโยบายเหล่านั้นคือการระบุประเด็นของปัญหาในการ

กำหนดวัตถุประสงค์และการกำหนดโครงสร้างในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยตามทัศนะของ วรเดช จันทรร (2551) ได้อธิบายเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ว่าในการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องของการแสวงหาคำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ หรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยจะมีขอบเขตและเนื้อหาที่ครอบคลุมถึงพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของบุคคล กลุ่มคน สมรรถนะ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน สภาพลเมืองทางเศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงการเมืองและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นและอาจมีผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของจุมพล หนีพานิข (2554) ที่ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการบริหารนโยบายที่ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมขององค์การ ปฏิสัมพันธ์ของบุคคล แต่ละกลุ่ม สมรรถนะและความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สภาพลเมืองของระบบ และปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่จะกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย

นอกจากนี้ตามตัวแบบของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter and Van Horn (1975) ได้กล่าวว่า นโยบายที่มีเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงสูง มักมีความซับซ้อนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และต้องอาศัยความพร้อมของหน่วยงานและบุคลากรในการขับเคลื่อนนโยบายให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้น Van Meter and Van Horn จึงได้คิดตัวแบบของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ 6 ตัวแบบ ซึ่งจะทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับผลปฏิบัติตามนโยบาย ดังนี้

1. วัตถุประสงค์และมาตรฐานของนโยบาย (Policy Standards and Objectives) เป็นองค์ประกอบของการกำหนดการปฏิบัติตามนโยบายคือวัตถุประสงค์และมาตรฐานของนโยบายจะประกอบไปด้วย ปัจจัยกำหนดรายละเอียดของเป้าหมาย นโยบาย วัตถุประสงค์ และมาตรฐานนโยบายโดยตัวของมันเอง ซึ่งเป็นตัวการที่ช่วยให้ง่ายต่อการวัด เช่น จำนวนชิ้นงานปริมาณของผู้ได้รับการจ้างงาน ความก้าวหน้าของแต่ละกิจกรรมของโครงการ เป็นต้น

2. ทรัพยากรนโยบาย (Policy Resources) คือ สิ่งที่อำนวยความสะดวกต่อการบริหารนโยบายซึ่งจะรวมไปถึงงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน ทั้งนี้ งบประมาณถือเป็นทรัพยากรสำคัญที่กำหนดไว้ในแผนงาน ซึ่งช่วยสนับสนุนให้หน่วยงานดำเนินกิจกรรมตามนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. การสื่อสารระหว่างองค์กร และกิจกรรมการเสริมแรง (Inter-Organizational Communication and Enforcement Activities) คือ การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานของงานในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ผู้นำสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบแผนงานหรือโครงการจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจให้สอดคล้องกัน หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การสื่อสารระหว่างองค์กร คือ ความต้องการให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับมาตรฐานและกิจกรรมการเสริมแรง

4. ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (The Characteristics of Lamenting Agencies) คือ ในลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีองค์ประกอบใหญ่ได้แก่ สมรรถนะและขนาดของทีมงานในหน่วยงาน ระดับความเข้มข้นของการควบคุมบังคับบัญชาของหน่วยงานย่อยในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติทรัพยากรทางการเงินของหน่วยงานในการสนับสนุนจากนักกฎหมายและฝ่ายบริหารความมีชีวิตชีวาขององค์กร

5. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Economic, Social and Political Conditions) เป็นเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นสิ่งสำคัญต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมาก ทั้งทางตรงและทางอ้อม

6. ความร่วมมือหรือการตอบสนองของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญและเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของนโยบาย ซึ่งมีองค์ประกอบที่เน้นไปที่ตัวผู้ปฏิบัติอยู่ 3 ประการ ดังนี้ 1. การรับรู้และความเข้าใจของผู้ปฏิบัติที่มีต่อนโยบาย 2. ทิศทางในการตอบสนองต่อนโยบายของผู้ปฏิบัติ 3. ระดับการยอมรับในตัวนโยบายของผู้ปฏิบัติ

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (2561) ได้วิเคราะห์ถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติพบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติมีแนวทางที่สำคัญ 3 แนวทาง ได้แก่ 1. การนำนโยบายไปปฏิบัติแบบบนลงล่าง เป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญกับตัวนโยบายและเป็นแนวทางที่จะต้องควบคุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยผู้กำหนดนั้นจะต้องให้ความสำคัญต่อความสำเร็จต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยนโยบายถูกกำหนดขึ้นจากส่วนบนลงไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติระดับล่างนำไปปฏิบัติ 2. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบล่างขึ้นบน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับตัวผู้ปฏิบัติในระดับล่างว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มากกว่าการควบคุมจากเบื้องบน และ 3. การนำนโยบายไปปฏิบัติแบบผสมผสานซึ่งเป็นแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติแนวทางใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงจุดอ่อนหรือข้อด้อยของทั้งสองแนวทาง

นอกจากนี้ การนำนโยบายไปปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (สคทช.) เป็นแบบผสมผสานเนื่องจากการดำเนินงานเป็นในลักษณะการกำหนดนโยบายจากส่วนกลาง การเปิดโอกาสให้หน่วยงานและพื้นที่ที่มีส่วนร่วม รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยในมิติของการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบบนลงล่างนั้นรัฐได้กำหนดกรอบของนโยบายหลักไว้ 4 ด้านไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ 1. การสงวนห้ามที่ดินของรัฐและรักษาสมดุลทางธรรมชาติ 2. การใช้ที่ดินและทรัพยากรดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด 3. การกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม และ 4. การบูรณาการและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดิน นโยบายหลักทั้งสี่สะท้อนถึงแนวทางการกำหนดทิศทางเป้าหมาย และกลไกการดำเนินงานจากส่วนกลางไปสู่หน่วยงานส่วนภูมิภาคท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถควบคุมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย แต่ในขณะเดียวกันนโยบายที่ดินแห่งชาติมีลักษณะของการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบล่างขึ้นบน

สำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (สคทช.) ได้ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานพันธมิตรจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานระดับพื้นที่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหา และการบริหารจัดการที่ดินให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่ถือเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับปัญหาและสามารถใช้ดุลยพินิจในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบผสมผสานได้อย่างชัดเจน เพราะเป็นการผสมผสานถึงจุดเด่นของทั้งแนวทางบนลงล่างและล่างขึ้นบนเข้าด้วยกัน โดยภาครัฐทำหน้าที่กำหนดกรอบนโยบาย เป้าหมาย และยุทธศาสตร์หลัก อันจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินอย่างมีเอกภาพ เกิดประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติสู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติสู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการสำคัญในการแปลงกรอบนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินของประเทศไปสู่การดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้การบริหารจัดการที่ดินเกิดประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม และความยั่งยืน ทั้งใน

ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การดำเนินงานดังกล่าวอยู่ภายใต้บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (สคทช.) ซึ่งทำหน้าที่กำหนดทิศทางการบริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผลักดันนโยบายที่ดินแห่งชาติให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในทุกระดับ โดยเฉพาะการดำเนินงานตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ พ.ศ. 2566–2580 ที่มุ่งเน้น 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ การสงวนและคุ้มครองที่ดินของรัฐ การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม การกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม และการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดิน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ, 2568) นอกจากนี้ การขับเคลื่อนนโยบายยังให้ความสำคัญกับการบูรณาการข้อมูลด้านที่ดิน การจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดินทับซ้อน ตลอดจนการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้และผู้ไม่มีที่ดินทำกิน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความมั่นคงในการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน ส่งผลให้การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินเกิดการพัฒนายั่งยืนและมีคุณภาพ ดังนี้

1. ประเด็นนโยบายหลัก

ประเด็นนโยบายด้านที่ 1 การสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพและการรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการสงวนหวงห้ามและบริหารจัดการที่ดินของรัฐในภาพรวม และมุ่งเน้นถึงการอนุรักษ์ ดูแลรักษา และฟื้นฟูพื้นที่ป่าธรรมชาติและป่าเศรษฐกิจเพื่อการใช้ประโยชน์ของประเทศ ให้มีความอุดมสมบูรณ์และรักษาสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนายั่งยืน เป็นไปตามเป้าหมายของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

ประเด็นนโยบายด้านที่ 2 การใช้ที่ดินและทรัพยากรดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐและเอกชนมีความเหมาะสมกับศักยภาพของที่ดินและสมรรถนะของที่ดินภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ได้อย่างสมดุล และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความมั่นคงของประเทศ

ประเด็นนโยบายด้านที่ 3 การกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการกระจายการถือครองที่ดินด้วยวิธีการที่เหมาะสมและเป็นธรรม รวมถึงการจัดที่ดินทำกิน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่ได้รับการจัดที่ดินให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

ประเด็นนโยบายด้านที่ 4 การบูรณาการและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินอย่างมีเอกภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มศักยภาพของ

ระบบการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินให้เอื้อต่อการกำหนดทิศทางและการกำกับดูแลการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินให้เกิดความเป็นเอกภาพ

2. การขับเคลื่อนนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ ในการขับเคลื่อนนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ (พ.ศ. 2566 - 2580) เป็นการสนับสนุนส่งเสริมและผลักดันหน่วยงานทุกหน่วยงานในการบูรณาการในทุกระดับ ทั้งภาคการเมือง ภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน ภาคประชาชน เป็นต้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดิน ตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีทิศทางที่มุ่งไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น นโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ (พ.ศ. 2566 - 2580) จึงได้กำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนและการติดตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ ได้แก่

1. กำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ (พ.ศ. 2566 - 2580) ไปสู่การปฏิบัติ โดยการถ่ายทอดนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ และเป็นการผลักดันให้เกิดการดำเนินงานตามนโยบายและสามารถเกิดผลในทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ และเป้าหมายของตัวชี้วัดที่กำหนดไว้

2. การถ่ายทอดเป้าหมายและแนวนโยบายสู่แผนปฏิบัติการระยะกลาง โดยได้ดำเนินการผ่านแผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ เพื่อแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เห็นผลอย่างเป็นธรรม พร้อมกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ชัดเจน และถ่ายทอดเป้าหมายตัวชี้วัดไปสู่การกำหนดค่าเป้าหมายในแต่ละช่วงเวลา

3. สร้างความเข้าใจในบทบาทของแต่ละภาคส่วน โดยสร้างระบบการถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจให้แก่ทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ระดับภาค และส่วนภูมิภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงประชาชน ให้ได้รับรู้และเข้าใจในบทบาทของตนเอง เพื่อให้เกิดการยอมรับและตระหนักถึงความสำคัญต่อนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ

4. การสร้างระบบการกำกับและการตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ (พ.ศ. 2566 - 2580) ให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1. การพัฒนาตัวชี้วัดเป้าหมายที่มีลักษณะบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานโดยพิจารณากำหนดตัวชี้วัดย่อยที่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นด้านที่ดินและ

ทรัพยากรดิน ให้เป็นเป้าหมายร่วมกันของแต่ละหน่วยงาน เพื่อเป็นทิศทางการปฏิบัติงานอย่างบูรณาการระหว่างกระทรวง กลุ่มจังหวัดจังหวัดและพื้นที่ รวมทั้งประชาชน และสร้างความเข้าใจกับสำนักงบประมาณเพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณอย่างบูรณาการ

2. การรายงานผลความก้าวหน้าของเป้าหมายและตัวชี้วัด รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติ หรือแนวนโยบายที่ไม่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับแผนเฉพาะด้าน

5. การติดตามความก้าวหน้าและทบทวนนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ (พ.ศ. 2566 - 2580) เป็นระยะการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศในทุกๆ 5 ปี เพื่อพิจารณาความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ (พ.ศ. 2566 - 2580) ในแต่ละช่วงระยะเวลาให้เกิดประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติสู่การปฏิบัติที่เห็นผลอย่างเป็นธรรม ได้แก่ โครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ เช่น จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาการอาศัยอยู่และการทำกินในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยภาครัฐได้ดำเนินการสำรวจข้อมูล และจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดิน นอกจากนี้ยังมีการดำเนินโครงการ One Map ซึ่งเป็นโครงการที่มีการบูรณาการข้อมูลแนวเขตที่ดินของหน่วยงานภาครัฐให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อลดปัญหาพื้นที่ทับซ้อนระหว่างหน่วยงาน และสร้างความชัดเจนด้านสิทธิที่ดิน และในการขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ การดำเนินโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบาย คทช. ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ที่มีการถือครองทำกินมาก่อนจะมีการประกาศเขตป่าโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยได้ร่วมกันสำรวจข้อมูลผู้ครอบครองที่ดิน การจัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความมั่นคงในการใช้ประโยชน์ที่ดินมากยิ่งขึ้น ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชน และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติตามแนวคิดของ Van Meter. & Van Horn (1975) คือ ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ช่วยให้เกิดการ

วิเคราะห์และสังเคราะห์ในการปฏิบัตินโยบาย โดยแต่ละตัวแบบในมิติที่เหมือนและแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละนโยบายว่าเหมาะสมในการนำตัวแบบใดมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อเกิดความถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น (วรเดช จันทรศร, 2551) แต่หากเมื่อพิจารณาการดำเนินงานตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ พ.ศ. 2566 – 2580 พบว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. ความสอดคล้องของนโยบายกับบริบทพื้นที่ การบริหารจัดการที่ดินในแต่ละพื้นที่มีลักษณะปัญหาและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ทั้งด้านทรัพยากร สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของประชาชน ดังนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดที่ดินทำกินให้ประชาชนได้อย่างเหมาะสม

2. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมายนโยบาย นโยบายที่ดินแห่งชาติ จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายและแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถตีความและนำไปปฏิบัติได้ในทิศทางเดียวกัน เช่น การลดความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดิน การคุ้มครองพื้นที่ของรัฐ และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน ซึ่งความชัดเจนของนโยบายจะช่วยลดความสับสนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

3. สมรรถนะและทรัพยากรขององค์กร ความพร้อมของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ เทคโนโลยี และฐานข้อมูลที่ดิน เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะการบูรณาการข้อมูลด้านที่ดิน การสำรวจพื้นที่ และการจัดทำระบบฐานข้อมูลที่ต้องการและทันสมัย ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ และการบริหารจัดการที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ

4. กลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ การขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ กรมป่าไม้ และหน่วยงานท้องถิ่น ดังนั้น ความร่วมมือและการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความซ้ำซ้อน แก้ไขปัญหาการถือครองที่ดินทับซ้อน และทำให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5. ทักษะและบทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ประชาชน หากผู้ปฏิบัติมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อนโยบาย ก็จะส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนได้

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ และการติดตาม ประเมินผล จะช่วยให้การดำเนินนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และลดความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน

นอกจากนี้ ได้มีกรณีศึกษาที่สะท้อนถึงปัจจัยความสำเร็จของการนำนโยบายไป ปฏิบัติ ได้แก่ การดำเนินโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายคณะกรรมการนโยบาย ที่ดินแห่งชาติ (คทช.) ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และโครงการในการบูรณาการความ ร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ กรมที่ดิน กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ของรัฐ โดยความสำเร็จของการดำเนินงานเกิดจาก การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การสนับสนุนทรัพยากรและฐานข้อมูลที่ดิน การประสานงานระหว่างหน่วยงาน ส่งผลให้ประชาชนมีความมั่นใจในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ลดข้อพิพาทด้านที่ดิน และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนมากขึ้น

สรุปได้ว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติสู่การปฏิบัติ จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับความชัดเจน ของนโยบาย ความพร้อมของหน่วยงาน ความร่วมมือระหว่างองค์กร ทศนคติของผู้ปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีความเชื่อมโยงกันและส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศให้เกิดความเป็นธรรม และยั่งยืนต่อไป

สรุป

การขับเคลื่อนนโยบายที่ดินแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่สำคัญต่อ การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ลดความ เคลือบถั่ว และมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน โดยภาครัฐเป็นผู้กำหนดกรอบของนโยบาย เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูล เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ และนวัตกรรมดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส อย่างไร้ที่ติ ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย สำคัญ ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย ความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สมรรถนะของ หน่วยงานและบุคลากร การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การใช้เทคโนโลยี และฐานข้อมูลที่ทันสมัย รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งล้วน

เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การบริหารจัดการที่ดินเกิดประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความมั่นคงในการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จุมพล หนิมพานิช. (2554). *การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ: มุมมองในทัศนะทางรัฐศาสตร์ การเมืองและรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหาร และกรณีศึกษาของไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรเดช จันทรศร. (2551). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ธงชัย วินิจจะกูล. (2556). *กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2535). *รายงานการศึกษาเรื่องนโยบายการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ. (2568). *การปรับปรุงแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการ มาตรฐาน 1 : 4000 (One Map)*. สืบค้น 20 เมษายน 2569, จาก <https://www.onlb.go.th>.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ. (2568). *นโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศไทย (พ.ศ. 2566–2580)*. สืบค้น 20 เมษายน 2569, จาก <https://www.onlb.go.th>.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ. (2562). *ราชกิจจานุเบกษาเผยแพร่พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.onlb.go.th/n5733>.
- สุปราณี ธรรมพิทักษ์. (2561). มุมมองเชิงทฤษฎีของการนำนโยบายไปปฏิบัติ. *วารสารรมยสาร*, 16(2), 501-518.
- Sabatier, P. A. (1980). *Implementing Public Policy*. Washington, D.C.: Congressional Quarterly Press.

Van Meter, D. S. & C. E. Van Horn. (1975). The policy implementation process:
A conceptual framework. *Administration and society*, 6(4), 446.